bu sayıda / Avrupa'nın ve Dünyanın Çokkültürlülükle Sınavı

Almanya, Fransa ve Belçika'da arka arkaya ortaya çıkan başörtüsü olayları ve bu olaylar vesilesiyle bütün bu ülkelerin sergilediği yasal ve kamuoyu tutumları, Avrupa Birliği'nin bir proje olarak asıl sınavını henüz vermemiş olduğunu ortaya koymuştur. Avrupa Birliği bir bakıma Avrupa merkezci bir tarih, coğrafya ve dünya tasarımı olarak Aydınlanma'dan bu yana işlenegelen modernizmin bütün hayallerinin gerçekleştirileceği umulan devasa bir projedir. Avrupa Birliğinin, birleşmeci ve yeknesakçı söylemi modernizmin en büyük beklentilerinden biri olan milliyetçilikleri tarihe gömme misyonuyla uyumludur. Ulus devletlerin çöküşü diye adlandırılan küreselleşme dalgasına da önemli katkıları olan bu entegrist yönelim yerel milli, etnik, kültürel ve dini unsurların keşfini teşvik eden, kışkırtan veya akla getiren yönelimiyle postmodern bir dünyanın taleplerine karşı da güçlü bir duyarlılıkla yüzleşmek zorunda kalmaktadır.

Avrupa Birliği, farklara yönelik demokratik, tanıyıcı tutumu ne ölçüde olursa olsun, merkezi teması birleşme, entegrasyon, bütünleşme olan, tercihen bir standartlaştırma istikametinde ilerleyen bir projedir. Birliğe üye olacak diğer ülkelerin hepsinde gözetilen asgari şartların bir kısmı, tabii ki evrensel insan hakları, demokratikleşme ve insanlığın ortak değerleri olarak itiraz edilemeyecek unsurları barındırırken, çok önemli unsurlarından bazıları da kültürel farka karşı açık bir tahammülsüzlüğü açığa vurmaktadır. Örneğin Türk nüfusunun Avrupa ülkelerine entegrasyonu ciddi bir sorun olarak görülmektedir ve bu uyumsuzluğun uygulamadaki örneklerine teker teker kulak verildiğinde bu tahammülsüzlüğün sınırları açıkça görülmektedir. Türk çocuklarının Avrupa ülkelerinin okullarında başörtüsü takıyor olması halihazırda ciddi bir sorun olarak görülmemektedir, ancak bu çocukların aynı dinsel duyarlılıklarla yüzme derslerine veya beden derslerine katılmakta isteksiz davranmaları, okulların düzenlediği ve kız-erkek öğrencilerin karışık olarak katılmak durumunda oldukları kamplara Türk veya Müslüman öğrencilerin dini veya geleneksel gerekçelerle katılmak istememesi karşısında dile getirilen entegrasyon

sorunları, Avrupa Birliği projesinin henüz gerçek anlamda bir kültürel farkla tanışmamış olduğunu da düşündürmektedir. Bu yanıyla modern öncesi dönemlerin imparatorluklarının ciddi reflekslerinden biri olan "farklılıkları tolere ederek güçlenme" ile ilgili derin bilgiden çok daha gerilerde olduğu rahatlıkla söylenebilir. Avrupa Birliği'nin ufkunda çok farklı bir kültürü içine alabilme ve bundan zenginleştirici bir kompozisyon umma genişliği yoktur. Modernizm projesinin, monolitik özlemlerinin hâlâ bütün bileşenleriyle birlikte gerçekleşeceğine itimat eden bir beklenti vardır.

Başörtüsü konusunda Avrupa Birliği'nin içine girmeye yüz tuttuğu kapanma, uzun vadede dinsel ve kültürel gerilimleri yok edecek bir ilerlemenin ipuçlarını vermiyor. Üstelik bu kapanma Aydınlanmacılığın nihai özlemlerini ve dünyasını yansıtması açısından Aydınlanma projesinin başarılı veya tutarlı bir hamlesi olarak kaydedilebilse de, bu atılım tam da Aydınlanmanın sorununu da tekrar hatırlamamızı sağlayan bir şeydir. Oysa Aydınlanmacılıkla tutarlı olan bu kapanma bir gözardı etmeye, bir görmezden gelmeye veya daha iyi ihtimalle bir cehalete dayanıyor. Bu da Aydınlanmanın cehaletidir dense yeridir. Cehalete dayalı bir siyaset ise bastırdığı bütün güçler tarafından zamanla ele geçirilmeye mahkumdur. Avrupa Birliği farkları gidermeye yönelik tutumuyla hareket etse de şu ana kadar İslâm'la muhtemel bir bütünleşme dolayısıyla karşılaşabileceği farkların ufkunu tahayyül edebilmiş değildir. Gerçi kendi dünyasına dahil olanlar arasında gözettiği türdeşleştirme geleneğinin kendisi bile Avrupa'nın çokkültürlülük karşısında başından beri yeterince iyi bir sınav vermemiş olduğunu yeterince göstermiştir. Sadece yüzyıl veya otuz yıl savaşları diye bilinen meşhur kültürel farklara tahammülsüzlüğün tescillendiği veya yeniden örneklendiği din savaşları dönemlerinde yaşananları kast etmiyoruz. Daha altmış yıl önce 30 milyon insanın katledildiği Dünya Savaşını, arkasından irili ufaklı bir dizi savaşı doğuran dinamikler bu kültürel vasatın bütün işaretlerini taşır.

Avrupa'da demokrasinin bile her zaman birilerinin bu dünyadan dışlanmasını gerektiren bir düzeneği olmuştur. Daha eski Yunan'da site demokrasisi kadınlar, köleler ve yabancıların dışlanmasına dayanırken bir de barbar tehlikesi dolayısıyla bir çok hakkın çok kolay ihlal edilebilmesine imkan tanıyan sınırları vardır. Bugün demokrasinin sınırları nitel olarak pek bir farklılık göstermemiştir. Yine birilerinin bu süreçten dışlanmasının herkesçe normal görülebilmesine imkan tanıyan ideolojik bir muhtevası vardır. Bugünkü demokrasiden dışlanan, Müslümanlardır, ama Müslüman olarak müslümanlar, yoksa topluluğa girdiğinde Müslümanlığının bütün gereklerini üstünden elbise çıkarır gibi çıkaranlar, entegrasyonun bütün gereklerini yerine getirenler değil. Esasen kendilerini bu kadar de-

ğiştirdikten sonra içeri alınması kabul edilmiş bir Türkiye, Avrupa Birliği'nin medeniyetler çatışması karşıtı evrenselci ideallere bağlılığını veya bir Hıristiyan kulübü olmadığını hiç bir şekilde ispatlamış olmayacaktır. Olsa olsa kendilerine tamamen uymadan bir toplumu asla içlerine almayacak kadar bağnaz olduklarını kanıtlamış olacaklardır. Bu durumda bile Birliğe dahil edilecek olanın kültürel kökeni yine de sorun oluşturmaya devam edecektir. Çünkü adı ne kadar Birlik olarak konulmuş olursa olsun, bizzat bu Birliğe yüklenen standartlar, genel olarak insan toplumlarının doğasını zorlamaktadır. Türkiye'nin Birliğe dahil edilmesine karşı bu Birliğin tutumu hiç bir zaman bir Birlik sergilememiştir, yeni on üyenin dahil edilmesinin akabinde böyle bir tutumu sergilemesi daha da zor ihtimal görünüyor. Esasen bu gerçek, Türkiye'nin de Avrupa Birliği'ne girme hesapları yaparken güttüğü siyaseti hem meşrulaştıran hem de kendisine önemli manevra alanları açan bir durumdur.

Avrupa Birliği din konusundaki standartlarını oluştururken şu ana kadar Hıristiyanlık ve Yahudilikten başka bir dini gözetmediğini son Başörtüsü olayları vesilesiyle göstermiştir. Ne Fransa'nın ne de Almanya ve Belçika'nın din ve toplum ilişkisiyle ilgili çokkültürlü bir toplumun doğasını ve muhtemel gelecek olumsallıklarını gözeten, esneme kabiliyetine sahip bir ufka sahip olmadıkları görülmektedir. İslâm'la ilgili kararlarda sadece 11 Eylül saldırıları dolayısıyla patlama yapan Müslüman imajının yol açtığı fobiler belirleyici olmuyor, buna ilaveten, belki bunu da besleyen bir şekilde Avrupa toplumlarının İslâm'la olan tarihsel ilişkilerinin de belirleyici olduğu görülmektedir. Fransa'nın başörtüsü ile ilgili kararlarında son bir yıl içinde Müslüman olan 50 bin Fransız'ın yarattığı irtidat duygusunun büyük rolü var. Bu kitlesel ihtidaların sosyolojik sonuçları üzerinde düşünecek yerde sergilenen tutumlar çok duygusal olmaktadır. Başörtüsü hakkında, kararlarına temel alınmak üzere yapılan mülahazalar Avrupa Birliği'nin dinsel barışa yönelik bir alternatif üretmekten son derece aciz olduğunu göstermektedir. Başörtüsünü ele alırken bunu bir dinsel veya siyasal simge olarak almak, bunu takan için bir çeşit "inatla talep edilen bir lüks" olarak algılamayı sağlıyor. Üstelik bunu "dinler arasındaki eşitlik" gibi, bir dereceye kadar itiraz edilemez, Batı laikliğinin son yüzyılda kendi içindeki sorunları gidermek üzere ürettiği en iyi çözüme eşlik eden değerler adına yapması, bizzat bu değerlerin değeri açısından başka sorunların habercisi oluyor. Bu eşitliği, "kamusal alanda Hıristiyan haçını, Yahudi kuppasını ve başörtüsünün takılmasının yasaklıyoruz" deyince sağlayabileceğini düşünmenin naifliği, veya daha kötü ihtimalle emrivakiciliği bir yana, adaleti ve tarafların rızasını gözetmeden aranılan bir eşitliğin hiç bir olumlu sonucunun olmayacağı dersini, yüzyıllardır yaşadığı önce tecrübeden alamamış bir Avrupa'nın Türkiye cenahında hangi

duyguları harekete geçireceği daha bir ilginç olmaktadır. Doğrusu kendi içindeki dinler arasında bir eşitliğin ve adaletin sağlanması için bu dersleri almış ve yeterince tedarikli bulunan Avrupa'nın İslâm'la karşılaştığında bir acemi toyluğu sergilemesinin Türkiye'de Müslümanlar arasında yeni bir Avrupa karşıtlığı dalgasını beslemesi mukadder. Avrupa'nın başörtüsü karşısındaki tavrından hareketle Türkiye'deki yasakçılığın kendine yeni bir destek buluyor olmaktan mütevellid bir pervasızlığa daha bir saplanması da mukadder. Ancak hiç birinin Türkiye'nin Müslüman bir ülke olarak Avrupa Birliği içindeki yürüyüşüyle ilgili daha tarihsel ve global bir perspektife sahip olamadığı da açıktır.

Doğrusu, bizzat bu fobiatik tavırlar, nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte, yaşlı Avrupa'nın oldukça genç bir oluşumu olan Avrupa Birliği'nin İslâm'la ilk imtihanındaki başarısızlığı ölçüsünde, İslâm'ın varoluşu ve yükselişi için daha güçlü nedenler ve koşulları ortaya çıkarmaktadır. Avrupa Birliği gerçek anlamdaki bir çokkültürlüğe direndiği ölçüde, dışladığı kültürlerin tehdidini daha fazla hissedecektir. Bu, tarihin değişmez kuralıdır. Bunun daha tarihsel ve somut gerçekliği, hali hazırda Avrupa içinde yaşamakta olan onmilyonlarca Müslüman ve küreselleşmenin yarattığı ulus-ötesi ilişkilerin seyyaliyeti sayesinde İslâm'ın artık Avrupa'nın da bir dini, üstelik yayılmakta olan tek dini, yayılmak için söylemsel olarak makul ve geçerli enstrümanları olan tek dini haline gelmiş olmasıdır - Avrupa'nın dayandığı eşitsizlikleri, adaletsizlikleri, ikiyüzlülükleri yüzüne vurabilecek tek siyasi duruş, tek temsil imkanına sahip bir din. Bunun için Müslümanların eğitimsel, sınıfsal kaliteleri veya Avrupa'nın sorunlarına yönelik hazır çözümlerinin olduğu elbetteki söylenemez. Doğrusu radikal toplumsal değişimler genellikle önceden planlanarak veya programlanarak yapılan türden şeyler değildir. Avrupa Birliği bağlamındaki Müslümanlar, dinlerinden veya kültürlerinden kaynaklanan talepleriyle Avrupa Birliği'nin standartlarını zorlamaktadırlar, zorlamaya devam edecektirler. Kendi özgül taleplerini karşılamakta zorlandığı ölçüde veya bu tür başarısızlıklar sergilediği ölçüde Avrupa'nın çokkültürlü bir toplumun doğasına uygun bir yönetim ehliyeti sorgulanmaya yüz tutacaktır. Avrupa merkezciliğin sonuna da işaret eden İslâm'ın yükselişi, Avrupa'nın ürettiği değerlerle, sergilediği siyasetle talep ettiği evrensellik düzeyinin reddiyesini, bu iddialarının sahteliğinin sergilenmesini üstlenmektedir. Bunu üstlendiği sürece de Avrupa'nın İslâm'la ilişkisi mantıksal bir düzeyden duygusal bir düzeye taşınmaktadır. Bugün Avrupa'nın İslâm'la ilişkisi, modernleşme sürecinin bir son halkası olarak üretilen Avrupa Birliğinin resmi ezberini tümden bozmaktadır.

Bu sayıda yer alan yazılarıyla Nuray Mert, Mustafa Aydın, Yasin Aktay ve Muammer Öztürk'ün yazıları, Avrupa Birliğinin İslâm'la ilişkilerinin daha rahat okunabileceği çokkültürlülük bağlamını çizmeye çalışıyorlar. Nuray Mert, Başörtüsü konusunda Avrupa'nın değişik ülkelerinin mahkemelerinin son kararları dolayısıyla Avrupa'dan Müslümanların meselelerine sahip çıkmasını beklemenin beyhude olduğunu anlatıyor. Batı demokrasilerinin İslâm ve Müslümanlarla sorunsuzca bir arada yaşamaya hazır olmadığını söyleyen Mert, bunu söylemekle hemen AB yolunu tıkamaya çalışmakla suçlanmaktan yakınsa da., AB konusundaki rezervlerini, Avrupa'nın Müslüman bir toplumu kabullenme yeteneği, esnekliği konusundaki kuşkuları olarak yeniden ifade ediyor.

"Birlikte yaşama" bağlamında çok kültürlülük sorununa değinen Mustafa Aydın, Avrupa Birliğinin bir "birlik" olma vasfından yola çıkarak, bu vasfıyla farkları gözetmeyi, haklarını vermeyi, bu farkları değerlendirmeyi gözeten bir yaklaşımdan ziyade, benzerlikleri çoğaltmayı, onları önplana çıkarmayı gözeten bir yaklaşım içinde olduğunun altını çiziyor. Çok kültürlülüğün temel esprisini, farklı kültürlerin bir arada yaşaması, birbirlerine hoşgörü gösterebilmeleri, benzerlik değil farklılıklar üzerine kurulmuş olması şeklinde tanımlayan Aydın, benzerlik konusunda ısrarın, nereden bakılırsa bakılsın bir tek tipleştirme çabası olduğunu ve bunun da çok kültürlülüğün temel esprisine aykırı olduğunu savunuyor. Burada gerçek anlamda bir hoşgörüden söz edilemez. Günümüzde birliğin bir örneği olarak gösterilen Avrupa Birliği de farklılık üstüne değil benzerlik üstüne kurulmakta ve çokkültürlülüğün temel esprisiyle çelişmektedir.

Gittikçe birleşmeye, benzeşmeye yönelen bir dünyada çokkültürlülüğün nasıl anlaşılması gerektiğini sorguladığı yazısında Yasin Aktay da dünyanın küreselleşmesiyle birlikte farklı kültürel yapılara vurgunun arttığını doğrulasa da, farklı kültürlerin böylesi bir dünyada daha fazla varoluş imkanını yakalıyor olduğu yönündeki küreselleşme sosyolojisinin yaygın kanaatini sorgulamaya açıyor. Aktay'a göre küresel dünya doğası gereği bütünleşen, herkesi bir şekilde içine alan ve herkese kendine ait kültürün damgasını vurmak itibariyle benzeştiren bir dünyayı işaret ediyor. Küreselleşme aynı zamanda çok kültürlülüğün aleyhine işleyen bir süreç olarak yaşanıyor. Yine de bir çok ülkede çokkültürlülük üzerinde yasal düzenlemeler yapılmayı gerektiren bir gerçek olarak karşımıza çıkıyor. Yazısında Aktay, ABD, Kanada, Almanya ve Türkiye gibi örneklerden yola çıkarak, değişik ülkelerin kendi ülkelerindeki çokkültürlü gerçeklerle nasıl baş ettiklerini inceliyor. Küreselleşmenin bir yan-süreci olarak yaşanan çokkültürlülük söyleminin aynı zamanda kültürel otantisiteyle ilgili de bir dizi tartışmayı canlandırdığına dikkat çeken Aktay, bu tartış-

maları da aktarıyor. Bu arada Avrupa Birliği'nin çokkültürlülük gerçeğiyle asıl sınavını, hiç bir otantisite sorgulamasının gözardı edemeyeceği bir gerçekli olarak İslâm karşısında çetin bir biçimde yaşadığını savunuyor. Çokkültürlülük ile çokkültürcülük arasında bir ayırım da yapan Aktay, çokkültürlülüğün her zaman için dünyanın bir gerçeği olsa da küreselleşmenin bu gerçekliği ne kadar bertaraf edebildiğini, otantisite tartışmalarının, örneğin, bu gerçekliğin sahihliği üzerinden ciddi bir tahribat yapıp yapmadığını sorguluyor. Çokkültürcülük ise, ortaya çıkan biçimleriyle bir dizi siyasi ve felsefi implikasyona sahip. Aktay, tüm bu bağlamlarda tartışılan çokkültürlülükle ilgili teorik çerçevelerin bir özetini de sunuyor.

Muammer Öztürk de yazısında Avrupa Birliği tecrübesine çok kültürlü bir coğrafya için bir yönetim modeli arayışı olarak bakmayı deniyor. Avrupa Birliğinin tarihi boyunca kesintisiz bir süreç olarak devam etmekteki kararlılığına dikkat çeken Öztürk, bu kararlılığın Avrupa'nın karşı karşıya olduğu *sistemik* görev ve meselelerin üstesinden ancak 'bölgesel bütünleşme' ile gelinebileceğinin kavranmasının bir sonucu olduğunu savunuyor. Avrupa Birliği örneğinde "bölgesel bütünleşme", *sistemik* görevlerin ifasının bir stratejisi olarak belirginlik kazanmaktadır. Öztürk'e göre, Avrupa Birliği'nin bölgesel bütünleşme stratejisinin önemli bir unsuru da onun, çok kültürlü ve çok uluslu bir coğrafyaya uygun bir 'yönetim modeli' arayışının ürünü olmasıdır. Coğrafi olarak giderek genişleyen ve bu itibarla artan sayıda farklı kültür ve ulusu içine katacak olan Avrupa Birliği'ne bu anlamda bir yol haritası çizmek gerekirse, Öztürk bunu AB'nin karşı karşıya olduğu iki zorlu görevi hatırlatarak yapıyor: Buna göre öncelikle, Avrupa Birliği kendi sınırları içindeki çok çeşitli kültürel ve ulusal birlikteliği yönetmek için bir 'model' geliştirmek durumundadır. İkincisi, genişleyen sınırlar ve küreselleşme sebebiyle sınır ötesindeki *farklı* ulus ve kültürlerle ilişkileri yoğunlaşmakta olan Avrupa Birliği, Avrupa dışındaki ülkelerle istikrarlı ve moda ifadesiyle 'sürdürülebilir' bir ilişki tesisine yönelik bir 'model' oluşturmalıdır. Bu görevlerin ifası, Avrupa Birliği'nin bölgesel birliktelik modeli olarak inandırıcılık derecesini belirleyecektir.

Çokkültürlülük gerçeğinin Avrupa Birliği veya küresel dünya için açtığı yeni ufuklar karşısındaki bu yazılara ilaveten, İslâm içinde dinsel çoğulculuğa yönelik artan paralel arayışları değerlendirdiği yazısında Ramazan Yazçiçek, bu söylemlerin altında yatan saikleri sorguluyor. Dinsel çoğulculukçu söylemleri ile günümüzde bir sorun haline gelmiş olan çokkültürlülük aynı bazda düşünülebilir mi? Son zamanlarda dinler arası diyalog, dinsel çoğulculuk gibi söylemlere İslâm içinden açık prim veren çevrelerin tezleri İslâm içinde yeterli bir meşruiyete sahip midir? Veya bunun meşruiyet temelleri nasıl ele alınabilir? Yazçiçek, yazısında, kendi

özel pozisyonunu da takınan bir çerçevede bu tartışmalara yaklaşıyor. Bu tartışmaların bir sonucunun veya bir beklentisinin dinlerin tabiatında var olan hakikat iddialarından feragat etmek olduğunu iddia ediyor Yazçiçek. Buna göre, her dinin duyarlılıklarını gözeten ve her birinin uyum sağlayabileceği bir yeni toplum modeli öneriyor. Görünen kadarıyla İslâm'ın tarihsel geçmişi buna itiraz etmeyi gerektirmeyecek bir tecrübe birikimine sahiptir. Buna karşılık, diyalog ve hoşgörü söylemleri eşliğinde bu tartışmanın asıl kastını, İslâm'ın beraber yaşayacağı var sayılan dinlerin iddia alanlarına girmeyecek şekilde, bütün tartışmalardaki etkisi giderilmiş yeni bir dine dönüştürülmesi olarak görüyor. Buna dayanarak Yazçiçek, dinsel çoğulculuk söylemini küresel duruma uygun yeni bir teoloji tipi olarak eleştiriyor.

Fahri Çakı'nın sosyolojinin yerlileştirilmesiyle ilgili yazısı, çokkültürlülük gerçeğinin tartışıldığı bu sayının ana dosyasına görece uzak görünse de bu gerçekliğin ürettiği bir yerlilik söyleminin ilginç bir örneğini oluşturuyor. Çakı dünyadan ve Türkiye'den alternatif yaklaşımlarla sosyolojinin yerlileştirilmesi imkanlarını Batı sosyolojisinin eorocentric doğasına karşı ortaya çıkan direniş veya alternatiflik iddialarının başarı şansını irdeliyor. Türkiye'den Baykan Sezer örneğinden yola çıkan Çakı, Türk sosyolojisinin konuya ilişkin yaklaşım ve katkılarını tespit etmeye çalışıyor. Çakı, Sosyolojinin yerlileştirilmesi çağrısının küresel bir çağrı olduğunu ve bu çağrının haklı gerekçelere dayanmakla birlikte iç ve dış güç dengelerindeki bağımlılık ilişkilerinden dolayı pratikteki başarısı sınırlı kalan bir çağrı olduğunu savunuyor. Bu çağrı söylem bazında kendi içerisinde belirli muğlak noktalara, sınırlılıklara ve muhtemel bazı tehlikelere sahiptir. Henüz oluşum aşamasını yaşamakta olan bu çağrı dışa kapalılık ve şovenizm ya da anti-hegemonic bilimsel bir paradigma gibi birbirinden farklı hatta birbirine zıt muhtemel eğilimlere kayma potansiyeline sahiptir.

Bu sayının dosya dışı yazılarından biri Muğla Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi Necdet Subaşı'nın Adalet kavramının modern bir boyutunun kavramsallaştırmasını amaçladığı felsefi mülahazalarını içeren yazısı. Günümüzde önemli bir sorun olduğunu kaydettiği "adalet kaybı" deyimi, Subaşı'nın yazısında, bu adaletsizliğin yeni sınırlarını ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Günümüzde adaletsizliğin ortaya çıkardığı gerilimler, toplumsal ilişkilerde ciddi çatışmalara yol açmıştır. Kuşkusuz adalet kaybı da, adaletsizlikle ilişkilendirilen koşulların bir ürünüdür.

Diğer iki yazı yine felsefi çeviriler. Avrupa Birliği bağlamında çokkültürlülük sorunlarını tartıştığımız bu dosyada, yine Avrupa'nın en güçlü metafizik yıkıcılarından olan Nietzsche'nin Fransız düşüncesiyle olan ilişkisini irdeleyen ilk yazıyı Alan D. Schrift'ten Ali Utku arkadaşı-

mız çevirdi. Yazarı da yazısının Türkçe'de yayımlanmasına memnuniyetle izin vereceğini söyledi, bu nezaketinden dolayı kendisine teşekkür ederiz. Nietzsche'nin bir Avrupalı olarak aynı zamanda Avrupalılığın dayandığı bütün değerlerin en güçlü eleştirmenlerinden birisi olmasını nasıl anlamalıyız? Kuşkusuz burada yeterince cevaplanacak bir soru değil bu. Kimileri bunu bizzat Avrupa'nın kendi iç vicdanının sesi olarak ele almayı, dolayısıyla kendi sorunlarını gidermenin en sağlam yolu olarak modernliğin düşünümsel doğasının en önemli figürlerinden biri olarak almayı önermişlerdir. Schrift, Nietzsche'nin savaş-sonrası Fransız düşüncesi içinde bir yorum nesnesi olarak belirişini, ve özellikle 1960'lar ve 1970'lerde doruğa çıkan Fransız Nietzsche temellükü ve kullanımını ana hatlarıyla soykütüksel olarak inceliyor. Deleuze, Foucault, Derrida ve Lyotard gibi postyapısalcı düşünürlerin kendi eleştirel projelerini geliştirmede Nietzsche'yi nasıl kullandıklarını sorunlaştırarak ele alıyor.

İkinci çevirimiz Almanca'dan arkadaşımız D. Naci Kadızadenin çevirisiyle Jacques Rancière'nin günümüzde Batı dünyasında siyaset düşüncesi hakkındaki tasniflerdeki değişimleri gözlemlediği bir yazısı. Siyaset düşüncesinin neo-klasik ve postmodern yorumlar etrafında iki ana damarda toplandığını kaydeden Rancière, neo-klasik görüşün "geri dönüş", postmodern görüşün ise "son" kavramı içinde güncel siyaseti anlamlandırdığını tespit ediyor. Rancière siyasetin sonuna ilişkin sosyolojik postmarxist söylem ve siyasetin geri dönüşüne ilişkin felsefî-siyasî antimarxist söylem arasındaki ilişkiden yola çıkıyor.

tezkire'nin bu sayısıyla 12 yıl geride kalmış, 13. yıla girilmiş olmaktadır. İnsan var oldukça tezkir edilecek şeyler de var olmaya devam edecektir. Çünkü unutmak insan varoluşunun en evrensel hallerindendir. *tezkire* bundan sonraki sayılarında da dosya konuları ve dosya dışı yazılarıyla daha birinci sayısından itibaren üstüne aldığı teorik derinlik ve süreklilik görevini tezkir etmeye devam edecektir. Allah'a emanet olun.

tezkire